

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZEW/500/34 -1/2010/MT

Warszawa, 9 sierpnia 2010 roku

**Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej**

Dziele Panowny Panie Marszałku,

w związku z docierającymi do mnie informacjami o treści projektu nowej Ustawy o oświacie Republiki Litewskiej oraz dokumentów regulujących jej wykonanie wyrażam ogromne zaniepokojenie sposobem organizacji szkolnictwa dla dzieci należących do mniejszości polskiej na Litwie. Jest to tym ważniejsza kwestia, iż z edukacji w języku polskim na terenie Republiki Litewskiej korzysta obecnie około 16 tys. dzieci i młodzieży.

Przepisy zawarte w projekcie do Ustawy o oświacie Republiki Litewskiej wprowadzają zasadnicze zmiany organizacyjne. Przewidują one m.in. wprowadzenie czterech typów szkół ogólnokształcących (szkoła początkowa, progimnazjum, szkoła podstawowa i gimnazjum). Ich tryb powoływania został określony w „Kryteriach akredytacji programów kształcenia i opisu trybu ich realizacji”. Warunki akredytacyjne dla uzyskania statusu szkoły średniej są jednakowe dla szkół z państwowym językiem nauczania, jak i szkół z językiem nauczania mniejszości, a głównym ograniczeniem jest przede wszystkim wymóg obligatoryjnego stworzenia co najmniej dwóch klas równoległych. Nie występuje różnicowanie ze względu na umiejscowienie szkoły czy też sytuację demograficzną.

Wiem, iż poruszana kwestia nie jest obca Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż na jego zlecenie pod koniec 2009 i na początku 2010 roku zostały przeprowadzone badania przez Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego w sprawie stanu oświaty mniejszości polskiej na Litwie. W wyniku ww. badań sporządzono raport zatytułowany „Charakterystyka oświaty polskojęzycznej na terenie Republiki Litewskiej”, który podziela moje obawy dostrzegając największe zagrożenie dla oświaty mniejszości polskiej na Litwie w programie reformy systemu szkolnictwa, zaproponowanym przez Ministerstwo Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej.

Z innego raportu, opracowanego w 2009 roku przez Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”, a dotyczącego przestrzegania praw mniejszości polskiej na Litwie wynika, iż w

rejonach wileńskim i solecznickim, zwarcie zamieszkanym przez mniejszość polską (jako jedynych rejonach na Litwie) tworzone są obok szkół samorządowych również szkoły rządowe z litewskim językiem nauczania – finansowane z budżetu państwa (w rejonie wileńskim istnieje 17 szkół rządowych, wileńskim - 17, solecznickim - 5). Decyzja o ich utworzeniu, wielkości oraz profilu podejmowana jest bez konsultacji z zainteresowanym samorządem oraz mieszkańcami. Szkoły rządowe mają większe budżety, jako nowe placówki są bardzo dobrze wyposażone, posiadają sale sportowe, których brakuje w szkołach samorządowych. Polityka rządu zdaniem twórców raportu nie zmierza do wzmocnienia już istniejących polskich placówek samorządowych tzn. szkół z polskim językiem nauczania, a jest ukierunkowana na zniechęcanie rodziców do wysyłania dzieci do szkół samorządowych. Dochodzi do sytuacji, gdy dla niewielkiej grupy dzieci litewskich tworzy się doskonale wyposażoną szkołę rządową, podczas gdy znajdująca się obok polska szkoła zmagająca się z problemami finansowymi. Bowiem tak zwany „koszynek ucznia” dla szkół polskich w porównaniu ze szkołami litewskimi jest większy jedynie o 20%, gdy tymczasem realne wydatki na funkcjonowanie szkoły mniejszościowej są o 40% wyższe na wsi i 30% w mieście (droższa realizacja programu nauczania) w porównaniu z wydatkami na funkcjonowanie szkoły litewskiej.

Rygorystyczna forma zaproponowanego uregulowania prawnego (przewidywana data wejścia w życie to 1 września 2011 roku), może mieć negatywne konsekwencje dla dzieci narodowości polskiej na Litwie. Opierając się na danych uzyskanych od Stowarzyszenia Nauczycieli Szkół Polskich na Litwie „Macierz Szkolna”, w poniższej tabelce, przedstawiam prawdopodobną sytuację, które może powstać po wejściu w życie ww. projektu ustawy.

Polskie Szkoły Średnie na Litwie	Liczba działających obecnie	Możliwy stan po 1 września 2011 roku
Miasto Wilno	8	2
Rejon Wileński	19	5
Rejon Solecznicki	8	3
Rejon Trocki	4	2
Rejon Święciański	1	1
OGÓLEM	40	13

Ponadto pragnę poinformować, iż z dokonanej przez mnie analizy najważniejszych instrumentów międzynarodowych m.in.: Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowych paktów praw człowieka, Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konwencji o Prawach Dziecka, a także Traktatu między

Rzeczypospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzonego w Wilnie w dniu 26 kwietnia 1994 roku wynika, że zagrożone jest uszanowanie fundamentalnej zasady niedyskryminacji. Zasada ta nakazuje by państwa w granicach swojej jurysdykcji respektowały i gwarantowały prawa każdego człowieka, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, niezależnie od rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych, statusu majątkowego, niepełnosprawności, cenzusu urodzenia lub jakiegokolwiek innego tego dziecka albo jego rodziców bądź opiekuna prawnego.

Nierówne traktowanie dzieci narodowości polskiej i litewskiej poprzez ustawowe ograniczenie dostępu do edukacji w języku polskim, zróżnicowane zasady finansowania szkół, a co za tym idzie wyposażenia w podręczniki, autobusy szkolne, a także odmienne zasady przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów z nauczania języka ojczystego muszą budzić wśród polskich dzieci poczucie krzywdy i poniżenia.

Kierunek zmian zaproponowany w reformie oświaty Republiki Litewskiej w poważnym stopniu utrudnia ukierunkowanie rozwoju dziecka na szacunek dla praw człowieka i podstawowych swobód oraz dla zasad wyrażonych w Karcie Narodów Zjednoczonych. Nie sprzyja również kształtowaniu procesu nauki, w którym dziecko jest przygotowywane do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia.

Dostrzegając ogromną potrzebę skutecznego dialogu polsko-litewskiego, opartego na wzajemnym zrozumieniu potrzeb, na podstawie art. 10a ust. 1 *ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka* (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), proszę o podjęcie działań na drodze międzyparlamentarnej, mających na celu zagwarantowanie przestrzegania prawa dzieci narodowości polskiej do nauki oraz o poinformowanie Rzecznika Praw Dziecka o ich wynikach.

W załączniku przesyłam treść mojego wystąpienia skierowanego do Rzecznika Praw Dziecka Republiki Litewskiej.

o wyrażeniu roszczenia
Marek Jankowski

Do wiadomości:

Pan Radosław Sikorski - Minister Spraw Zagranicznych RP

Warszawa, 2 września 2010 r.

MARSZAŁEK SENATU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Bogdan Borusewicz
6MS/DP/0422 - 5/10

Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie!

Senat Rzeczypospolitej Polskiej z uwagą i zaniepokojeniem śledzi prace Ministerstwa Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej nad reformą systemu kształcenia, odnoszącego się również do dzieci i młodzieży polskiego pochodzenia.

Problemy dotyczące edukacji młodego pokolenia Polaków na Litwie zawsze były obecne podczas spotkań parlamentarzystów Polski i Litwy, stając się również moją troską.

Zagadnienia związane z edukacją młodych Polaków na Litwie od dawna pozostają w sferze zainteresowań Prezydium Senatu, które na posiedzeniu w dniu 19 listopada 2009 r. podjęło decyzję o zleceniu organizacji pozarządowej zadania polegającego na sporządzeniu analizy na temat stanu oświaty polskojęzycznej na terenie Republiki Litewskiej.

Wykonania tego projektu podjęła się Fundacja „Oświata Polska za Granicą”, przy której wsparciu polska jednostka akademicka – Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego – przeprowadziła prace badawcze obrazujące kondycję szkół polskojęzycznych oraz badania demograficzne w wybranych jednostkach administracyjnych Litwy. Analiza ta ma posłużyć monitorowaniu bieżącego stanu oświaty polskojęzycznej na Wileńszczyźnie oraz zbudowaniu, na najbliższe lata, strategii współpracy Senatu RP ze środowiskami polskiej mniejszości narodowej.

22 czerwca br., podczas 64. Posiedzenia Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą, Studium Europy Wschodniej UW zaprezentowało wyniki tych prac badawczych.

Mam nadzieję, że dalsze działania właściwych komisji senackich i sejmowych pozwolą wypracować, wspólnie ze stroną litewską, rozwiązania, które pozwolą uchronić najmłodszych Polaków przed negatywnymi konsekwencjami wprowadzenia reformy oświatowej w Republice Litewskiej.

z poważaniem
zb. Kuc